

דרכי אורה

משולחנו של רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגאון רבי מאיר צבי ברגמן שליט"א פרשת משפטים תשפ"ה (67)

ככל שיש יותר תורה בעולם יש יותר שמירה

משא רבינו מרן שליט"א השבוע במעונו בפני משלחת חברי נשיאות ארגון "שובו" מארה"ב

רבינו מרן שליט"א כמשאו בפני משלחת נשיאות "שובו" מארה"ב

עסקנו בשבועות האחרונים בענין של יציאת מצרים. ואנחנו נמצאים השבוע בפרשת יתרו שזה הפרשה של קבלת התורה.

כתוב בחז"ל שהקב"ה אמר למשה 'דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב, וחז"ל אומרים במס' ברכות 'אין נא אלא לשון בקשה'. שהקב"ה אמר למשה רבינו 'בבקשה ממך, כדי שלא יאמר אותו צדיק 'ועבדום וענו אותם' קיים בהם 'ואח"כ יצאו ברכוש גדול' לא קיים בהם והדברים צריכים עיון, הרי הקב"ה הבטיח, ובלאו הכי הרי צריך לקיים, ולמה הוא אמר שזה רק מהטעם שלא יאמר אותו צדיק.

אלא הביאור בזה שבאמת מצד הבטחת הקב"ה 'ואחרי כן יצאו ברכוש גדול' הכוונה על התורה הקדושה, שהיא הרכוש גדול, כמו שכתוב שהקב"ה אמר 'בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה', ואת זה הקב"ה ודאי קיים שהרי נתן לנו את תורתו. אלא כדי שלא יאמר אותו צדיק שכיון שאת החלק של 'ועבדום ועינו אותם' קיים הקב"ה ג"כ באופן גשמי ממש, א"כ גם את האחרי כן יצאו ברכוש גדול' צריך לקיים בהם באופן מוחשי וגשמי, כדי שיכירו בזה ג"כ כל מי שנתקיים בו 'ועבדום ועינו אותם'. ועל כן צריך ליתן להם גם כן 'הרכוש גדול' בגשמיות בפועל, בכלי כסף וכלי זהב ושמלות, אבל בודאי שעיקר כוונת הבטחת הקב"ה של הרכוש גדול' היינו התורה הקדושה.

וזה אני רוצה להגיד, ארגון "שובו", הם אלו שמזכים את כלל ישראל ברכוש גדול, הם עושים נפשות לאורייתא, על ידי שמקריבים ילדים לתורה ויראת שמים, ואני תמיד מזכיר שהשוער הראש ישיבה רבינו הגדול זצ"ל, היה צם ביום הראשון של הלימודים, והוא היה אומר "מליון ילדים לא יודעים מה זה קריאת שמע".

ובודאי שבזכות זה אנחנו רואים ניסים ונפלאות, כי התורה היא זו שמחזיקה אותנו בכל המצבים, וככל שיש יותר תורה בעולם יש עלינו יותר שמירה. שהקב"ה יעזור לכלום שבזכות זה תזכו לכל הברכות האמורות בתורה וכל טוב.

מרצ"ע עולה ד' מאות

השעבוד, והלך זה ושעבד את עצמו, ירצע בכלי שהוא עולה בגימטריא ד' מאות והוא מרצ"ע עכ"ל.

ונראה כוונתם (בשילוב ב' הלשוניות) שענין יציאת מצרים הוא בחינת 'גאולה' ר"ל שעדיין נשארו עבדים להשלים הד' מאות שנה אלא שיצאו מרשות מצרים לרשות של הקב"ה לעבודתו ית', וזה שרוצה לצאת מידו של הקב"ה לרשות אדון אחר חוזר אל המרצ"ע לשעבוד הגוף והנפש.

וְאִם אָמַר יֹאמַר הַעֲבָד אֶתְּהִי אֶת אֲדֹנָי וְגו' לֹא אֶצְאָה חֶפְשִׁי וְגו' וְרָצַע אֲדֹנָיו אֶת אֲזָנוֹ בַּמֶּרְצָע וְעָבְדוּ לְעֵלָם (כ"א, ה - ו)

כ' התוס' קידושין דכ"ב ב' ד"ה מה נשתנה): יש במדרש דמרצ"ע בגימטריא ד' מאות (שנה), ולפי שהיו ישראל עבדים ארבע מאות שנה וגאלם הקב"ה והלך זה וקנה אדון לעצמו, לפיכך ירצע במרצע העולה כך עכ"ל, וצריך ביאור. וצ"ל כוונתם כפי' חזקוני כאן וז"ל: שמעתי מדרש, אמר הקב"ה אני גורתי על ישראל שעבוד של ד' מאות שנה ואח"כ דלגתי את הקץ בשבילם וקצרתי את

לא תגנוב

כל שיש מאות ושלוש עשרה מצות בכלל עשרת הדברות הן, ורבינו סעדיה פירש באזהרות שישד לכל דבור ודבור מצות התלויות בו עכ"ל, וא"כ י"ל דאמנם לאו ד'לא תגנובו' מפרש לנו שאזהרת 'לא תגנובו' כוללת גם איסור גניבת ממון, ועד"ז פי' הספורנו (לעיל כ', יג) את אזהרת 'לא תגנובו' - בכלל גניבה, גניבת נפשות וגניבת ממון וגניבת דעת הבריות, אעפ"י שעיקר האזהרה על גניבת נפשות דבר הלמד מענינו כמו שלמדוהו ז"ל.

וְרָצַע אֲדֹנָיו אֶת אֲזָנוֹ בַּמֶּרְצָע (שם)

ברש"י, ומה ראה און להרצע מכל שאר אברים שבגוף, א"ר יוחנן בן זכאי (קדושין כב ב') און זאת ששמעה על הר סיני 'לא תגנובו' והלך וגנוב - תרצע וכו'. הק' הט"ז בריש הל' גניבה (ס' שמח) דהא לא תגנובו קאי על גונב נפשות כדפירש"י בפר' יתרו (לעיל כ', יג) ע"ש, ובאמת י"ל עפ"י מ"ש רש"י להלן עה"פ (כד, יב) ואתנה לך את לחת האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם,

יסורין ממרקין

הנ"ל שריו"ח למד שיסורין ממרקין ק"ו משן ועין, ור"ל יליף לה מגז"ש דברית במלח וברית ביסורין, וזה רבות בשנים אמרתי לתלות פלוגתא זו דריו"ח ור"ל בפלוגתתם בסנהדרין ק"א ע' עה"פ בישע"י ה' לכן הרחיבה שאול וגו' לבלי חוק, אמר ר"ל למי שמשויר אפי' חוק א' נידון בגיהנום, אריו"ח לא ניהא לי' למרייהו דאמרת להו הכי אלא אפי' לא למד אלא חוק א' וכו', והיינו דר"ל לשיטתו דלמד יסורים ממרקין ממלח שממתיק הבשר והתם צריך ההמתקה בכל הבשר, אבל ריו"ח למד זה מק"ו משן ועין שהוא א' מאבריו של אדם וזהו מה דקאמר אפי' למד חוק א' ודוק.

וְכִי יָבֵה אִישׁ אֶת עֵין עֲבָדוֹ אוֹ אֶת עֵין אִמָּתוֹ וְשִׁחָתָהּ לְחֶפְשִׁי יִשְׁלַחֲנוּ תַּחַת עֵין (כ"א, כ"ו)

בגמ' ברכות ד"ה ב' הכי אר"ה בר אבא א"ר יוחנן וכו' דבר זה מתורתך תלמדנו ק"ו משן ועין מה שן ועין שהן א' מאבריו של אדם עבד יוצא בהן לחירות, יסורין שיממקין כל גופו של אדם עכ"ל, ור"ש בן לקיש למד בגז"ש דברית במלח וברית ביסורין מה מלח ממתקת את הבשר אף יסורין ממרקין כל עונותיו של אדם ע"ש.

והנה בילקוט תהלים י"ט עה"פ משפטי ה' אמת צדקו יחדו ריו"ח אמר מק"ו צדקו ור"ל אמר מגז"ש, ונ"ל פשטות הדברים הכוונה לדברי הגמ' ברכות

ויפתוהו כפיהם'

הרבה כמו שאחז"ל (שבת דפ"ח א') דרש רבי סימאי בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע באו ס' ריבוא של מלאכי השרת לכל או"א מישראל קשרו לו ב' כתרים א' כנגד נעשה וא' כנגד נשמע וכו', א"ר אלעזר בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע יצתה בת קול ואמרה להן מי גילה לבני רז זה שמלאכי השרת משתמשין בו וכו' ועוד הרבה, ונראה הביאור דהנה באמת הוא דבר זר שקיבלו ישראל על עצמם לקיים את התורה עוד קודם שנודעו להם כל פרטי המצוות שיצוה אותם השי"ת, וכבר עמדו ע"ז (ביה"ל דרוש י"ז ועוד) לפי ד' הרמב"ם

אחז"ל (תוספתא ב"ק פ"ז ה"ט) עה"פ בתהלים (עח, לה) 'ויפתוהו כפיהם' ובלשונם יכונו לו, ולבם לא נכון עמו ולא נאמנו בבריתו', כשהיו ישראל עומדין על הר סיני ביקשו לגנוב דעת העליונה שנ' כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע, כביכול גנוב הוא להם ת"ל מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי וגו' אם תאמר שאין הכל גלוי לפניו והלא כבר נאמר ויפתוהו כפיהם ובלשונם יכונו לו ולבם לא נכון עמו ולא נאמנו בבריתו אעפ"י כן והוא רחום יכפר וגו' ואומר כסף סיגים מצופה על חרש שפתים דולקים ולב רע ע"ש, וצ"ע דהא נשתבחו בזה

ק"ל שא"א חיוב כזה לחול משום שאנו יורדים לסוף דעת האדם שאין שייך אצלו גמירות דעת מוחלטת על דבר שאינו קצוב והוא כמו אסמכתא דלא קניא וממילא ה' כאן חסרון מוכרח בעומק נפשם בלא ידיעתם כלל שע"ז נאמר ויפתוהו בפייהם וגו'.

שא"א לחייב עצמו בדבר שאינו קצוב ואפי' יקבל אדם בקגא"ס לעשות כפי אשר יאמר פלוני לא יחול עליו חוב כלל כיון דבעת קבלתו לא ידע מה שיאמר פלוני והוא דבר שאינו קצוב וא"כ ישראל שקיבלו על עצמם לעשות קודם שידעו הפרטים א"א שיחול עליהם החוב, ומעתה נראה דאה"נ שכלל ישראל רצו באמת ובתמים לקיים כל מה שיצוה אותם הקב"ה אלא שמ"מ

דרך ארץ קדמה לתורה'

קבלת התורה, וע"ז אמרו 'נעשה ונשמע', והיינו 'נעשה' את מדותינו ונתקן את נפשנו היסודית כדי שנוכל 'לשמוע' את התורה ולקיימה בנפשנו השכלית. והנה בכלל התרי"ג מצוות שציונו הבורא בתורתו הק', ישנן חיובים שהי' צריך האדם להבינן מסברא מדעת עצמו, ולכן אפי' גוי מחויב בהן כמו ש' רבינו נסים בהקדמה לפירוש הש"ס: כל המצוות שהן תלויות בסברא ובאובנתא דליבא כבר הכל מתחייבים בהן מן היום אשר ברא אלקים אדם על הארץ עליו ועל זרעו אחריו לדורי דורים עכ"ל, ועיקר מצוות אלו התלויות ב'אובנתא דליבא' הן בין אדם לחבירו, כמו החיוב לכבד את הזולת ולהמנע מפגיעה בו שזה תוצאה הכרחית מההכרה בכך ש'בצלם אלקים עשה את האדם' (בראשית ט'), כע"ז מציונו בתו"כ (קדושים פ"ד): 'ואהבת לרעך כמוך' רבי עקיבא אומר זה כלל גדול בתורה, בן עזאי אומר 'זה ספר תולדות אדם' זה כלל גדול מזה, ובביאור החפץ חיים על התו"כ ביאר וז"ל: דאי מקרא קמא הו"א הרי אדם שהוא בזוי יכול לומר גם אני אבזה את חברי שאיני מקפיד גם אם מבזים אותי, אבל מפסוק 'זה ספר תולדות אדם' שמוזכר בו 'בדמות אלקים עשה אותו' כלל גדול מזה, כי את

בענין הקושיא הנודעת ע"ד שנשתבחו ישראל באמירתם 'נעשה ונשמע' ובאמת הוה אסמכתא בעלמא שהרי עדיין אינם יודעים מה יצוה אותם האדון ב"ה.

והנה שנינו בפרקי אבות (פ"ג מ"ז) רבי אלעזר בן עזריה אומר אם אין תורה אין דרך ארץ, אם אין דרך ארץ אין תורה, ופי' רבינו יונה ז"ל: 'אם אין תורה אין דרך ארץ' כלומר מי שאינו יודע תורה - אינו שלם במידות של דרך ארץ, כי רוב המידות הטובות שיש בדרכי העולם - בתורה הם, כמו 'העבט תעביטנו' 'הענק תעניק לו' 'מאזני צדק אבני צדק' וכו' כיוצ"ב, א"כ בלא תורה לא יהיו דעותיו שלמות בדרך ארץ. 'אם אין דרך ארץ אין תורה' - ר"ל שצריך תחילה לתקן את עצמו במידות טובות וזוה תשכון התורה עליו, שאיננה שוכנת לעולם בגוף שאינו בעל מידות טובות, לא שילמד התורה ואח"כ יקח לו המצוות, כי אי אפשר, וזה כענין שנא' 'נעשה ונשמע' וכמ"ש עכ"ל.

מעמד תחילת כתיבת סה"ת לע"נ א"ח הרבנית הצדקנית ע"ה - ט"ו בשבט

"לשם קדושת ספר תורה"

רבינו מרן שליט"א מעניק להר' ישעיהו גראווכר מוקפת שנעשתה מאתרוגו

השבוע פר' יתרו וכלל ישראל כאיש אחד בלב אחד עוסק בפרשת קבלת התורה, גם אנו ב"ה זוכים להתחיל כעת לכתוב את הספר תורה לע"נ האמא הצדקנית ע"ה, ומן שמיא זימנו לנו להא את יום ט"ו בשבט שהוא ר"ה לאילנות. ידוע בסה"ק שהאדם דומה לאילן 'כי האדם עץ השדה', וכל המעשים שהאדם עושה כאן בעוה"ז עושים פירות למעלה, וב"ה שאמא זכתה וזיכתה גם אחרים עמה, כמו שכבר דיברתי אליכם בהרחבה מאז הסתלקותה, אמא ע"ה נתייחדה מאד שכל חיותה היתה לצורך אחרים, פעלה רבות בגופה ומסוננה, וגודל אהבתה להתחסד עם הבריות ה' עד להפליא, והי' ניכר שד"ז בא מעומק נפשה הטהורה, כי מעולם לא באה על סיפוקה ולא נתישבה דעתה אפי' אחר הטבות הרבה לאותו נצרך, וא"א לי כעת להאריך בזה.

כמה נעים ונחמד לראות עין בעין דרכי השגחתו ית' שסייב הקב"ה, שגם המתעסק במצוה גדולה זו של כתיבת ס"ת לעילוי נשמתה, הוא לא אחר מהרב ישעיהו גראווכר, שהוא ג"כ נתן את עצמו למען אחרים, וזכה להיות פרנס ובעל צדקה נפלא, ומעידני עליו נאמנה שעזר ה' בידו לתמוך באברכים ת"ח רבים, לשמח לב יתומים ולהרנין לב אלמנות, והכל עושה בעין טובה וביד רחבה.

הקב"ה יעזור לו הלאה שיזכה עוד להמשיך לתמוך בתלמידי חכמים ואברכי הכוללים, בכל מעשי החסד המרובים שלו, הקב"ה ישלם לו כנגד זה בעוה"ז והקרו קיימת לו לעוה"ב, שכרו הרבה מאוד, ויתברך ברוב נחת ושמחה תמידית וכל טוב.

למדינת אלא

מי אתה מבזה - דמות דיוקנו של מקום עכ"ל, כלומר שעצם העובדה שהאדם נברא בצלם אלקים מחייבתו לכבד כל אדם אפי' בלא ציווי מיוחד ע"א. ומטעם זה קרא משה לבנ"י את 'ספר הברית', דהיינו 'מבראשית ועד מתן תורה ומצוות שנצטוו במרה (רש"י), כי ספר הברית הוא ספר בראשית שהוא ספר הישר כדא"י בגמ' ע"ז ומשם אנו שואבים דרך ארץ ותיקון המדות והנהגה ראוי' בין אדם לחבירו, ספר בראשית מיישר את נפש האדם לקבלת התורה, את הנלמד מספר בראשית יש לעשות ואח"כ אפשר גם לשמוע.

הטובות שכל אדם חייב לסגל לעצמו, וכידוע מ"ש רח"ו בס' שערי קדושה דאמנם אין המדות מכלל התרי"ג מצוות אבל הן הכנות עיקריות אל תרי"ג המצוות בקיומן או בביטולם, יען כי אין כח בנפש השכלית לקיים המצוות על ידי תרי"ג איברי הגוף אלא באמצעות נפש היסודית שמדות האדם הטובות והרעות מוטבעות בה, ולשון רח"ו ז"ל שם "כי יותר צריך לזהר ממדות הרעות יותר מן קיום המצ"ע ול"ת כי בהיותו בעל מדות טובות בנקל יקיים כל המצוות", ולכן מפרש רבינו יונה שבנ"י היו חייבים לתקן את מדותיהם קודם

'לא לכם אתם יושבים, אלא לנו'

(שם ה', א') ואחר באו משה ואהרן ויאמרו אל פרעה וגו', וכ' שם רש"י: אבל הזקנים נשמתו א' א' מאחר משה ואהרן, עד שנשמתו כולם קודם שהגיעו לפלמין לפי שיראו ללכת, ובסיני נפרע להם - 'ונגש משה לבדו' והם לא יגשו, החזירם לאחוריהם עכ"ל, ומ"מ חס עליהם משה ושקל כבודו ככבודו ולא אמר להם אתם גרמתם לעצמכם אלא כמו שאומרים לחכמים וצדיקים 'שבו לנו בזה', ועוד שאמר להם 'לא לכם אתם יושבים אלא לנו, ראו לאיזה מקום אנו הולכים למקום שרפים וחיות ומלאכים, בקשו עלינו רחמים שנעלה לשלום ונשוב לשלום', כביכול הוא והם נמצאים במשימה משותפת והוא צריך להם כמו שהם צריכים לו, ועוד השכיל להמעיש את צערם בתארו להם את הסכנה שיש בהר סיני 'מקום שרפים וחיות ומלאכים', והלא כבר ידוע לנו שהם יראים לילך במקום סכנה, כמו שנשמתו אצל פרעה מאימת כפרי אריות ואוכלוסין הרבה שהיו משמרים פתחיו כדאי' בילקוט שמות ע"ש.

ויעל משה אל הר האלקים. ואל הזקנים אמר שבו לנו בזה עד אשר נשוב אליכם (ב"ד, י"ג - י"ד)

אחז"ל (ילקוט רמז שסב) שקל כבודו ככבודו שהיו חכמים וצדיקים, אבל באברהם שלא היו צדיקים אלא עבדי א"ל 'שבו לכם פה עם החמור' - עם הדומה לחמור. ד"א לא לכם אתם יושבים אלא לנו, ראו לאיזה מקום אנו הולכים, למקום שרפים וחיות ומלאכים, בקשו עלינו רחמים שנעלה לשלום ונשוב לשלום ע"כ.

והנה באמת מתחילה היו גם הזקנים ראויים לעלות אל הר סיני אלא שנענשו שלא לעלות, בשעה שנצטוו לילך עם משה ואהרן אל פרעה לאמר לו שישלח את בני' כמו שמבואר בפסוקים (לעיל ג', טז) לך ואספת את זקני ישראל וגו' (שם יח) ושמעו לקולך ובאת אתה וזקני ישראל אל מלך מצרים וגו', ד' (ט) וילך משה ואהרן ויאספו את כל זקני ישראל, אבל בבואם אל פרעה נאמר